

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ КЕРІВНИКА СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL COMMUNICATION OF THE HEAD OF THE MODERN SCHOOL

У статті відбито особливості професійно-педагогічної комунікації керівника сучасного закладу загальної середньої освіти. Зокрема, розкрито сутність таких понять як комунікація, природа комунікації, професійно-педагогічна комунікація, управлінська діяльність з комунікативного погляду, комунікативність. Подано структурні компоненти професійно-педагогічної комунікації та управлінські аспекти досліджуваного явища. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури обґрунтовано особливості професійно-педагогічної комунікації директора школи. Окреслено основні проблеми, які можуть виникнути у лідера під час побудови ефективної комунікації. Охарактеризовано шляхи розширення можливостей керівників закладів освіти в мистецтві практичного спілкування. Зазначається також, що комунікативною метою педагогічного працівника, зокрема і керівника освітнього закладу, є не лише досягнення взаєморозуміння у спілкуванні, а й ініціювання різнобічного, гармонійного розвитку інших. Основну увагу зосереджено на лексичних та граматичних помилках у професійному мовленні (тавтології, багатослів'ї (плеоназмі), вживанні слів у невласливому для контексту значенні, порушенні лексичної сполучуваності слів, складних випадках керування, визначенні серед варіантів керування найбільш доречних, узгодженні присудка з підметом, який виражений кількісно-іменними сполученнями, узгодженні означень тощо) та шляхах усунення їх. Наголошено, що компетентнісна освіта – особистісно-діяльнісна: акцент зміщується на здатність особи до практичних дій у конкретних життєвих ситуаціях.

Ключові слова: управлінська діяльність, післядипломна освіта, методика навчання української мови, комунікація, професійно-педагогічна комунікація, особливості професійно-педагогічної комунікації керівника закладу освіти.

The article highlights the features of professional and pedagogical communication of the head of a modern general secondary education institution. In particular, the essence of such concepts as communication, nature of communication, professional and pedagogical communication, managerial activity from the communicative point of view, communicativeness is revealed. The structural components of professional and pedagogical communication and managerial aspects of the studied phenomenon are highlighted. Based on the analysis of psychological and pedagogical literature, the peculiarities of professional and pedagogical communication of the school principal are substantiated. The main problems that a leader may have when building effective communication are outlined. The ways of empowering the heads of educational institutions in the art of practical communication are described. It is also noted that the communicative goal of the pedagogical worker, including the head of the educational institution, is not only to achieve mutual understanding in communication, but also to initiate diverse, harmonious development of others. The main focus is on lexical and grammatical errors in professional speech (tautology, polyglot, pleonasm, use of words in inappropriate meanings, violation of lexical compatibility of words, complex cases of management, determining among the most appropriate management options, matching the predicate with the subject, expressed by quantitative and nominal combinations, coordination of appendices - geographical names, coordination of definitions, etc.) and ways to eliminate them. It is emphasized that competence education is personal-activity: the emphasis is shifted to the ability of a person to practical actions in specific life situations.

Key words: managerial activity, postgraduate education, methods of teaching the Ukrainian language, communication, professional and pedagogical communication, features of professional and pedagogical communication of the head of the educational institution.

УДК 373.3/5.091.113
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/46.7>

Дика Н.М.,

канд. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри
мовно-літературної освіти
Інституту післядипломної освіти
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Постановка проблеми у загальному вигляді. Життєві обставини останніх двох років суттєво змінили життя кожного вчителя і кожного учня. Тепер всі ми замислюємось над створенням безпечного цифрового освітнього середовища, одним із важливих складників якого є ефективна професійна психолого-педагогічна комунікація педагога.

Таким чином, для ефективної комунікації керівникам закладів освіти необхідно усвідомити свої персональні навички, свою здатність керувати процесом комунікації в групах, а також свою ефективність у відстеженні висхідних, низхідних і паралельних потоків інформації та ідей всередині організації, охоплюючи, зрозуміло, взаємодію організації з освітянами.

Рис. 1. Природа комунікації

Однак термін «комунікація» є узагальнювальним поняттям, у склад якого входить не тільки розмова, але й дещо більше. Це загальний термін, який посів чільне місце в повсякденному спілкуванні, і тому варто досліджувати його глибше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Нині професійно-педагогічна комунікація є предметом багатьох досліджень різних галузей знань. Її особливості характеризуються з багатьох аспектів: професійного, педагогічного, філософського, риторичного, лінгвістичного, лінгводидактичного, комунікативного та ін. Ефективними у контексті нашого дослідження є наукові праці С. Абрамовича, В. Абрамян, Ф. Бацевича, О. Бодальова, Н. Бутенко, Н. Волкової, А. Годлевська, Н. Голуб, Л. Горобець, О. Горошкіної, В. Грехнев, Л. Мацько, Г. Онуфрієнко, Г. Сагач, О. Корчової, О. Кучерук, Т. Ладиженської, А. Михальської, В. Нищети, Т. Надім'янова та ін.

Надім'янова Т. слушно зауважує, що професійний рівень оволодіння педагогічними комунікаціями учителем перетворює його на розвинену особистість, здатну до продуктивної педагогічної діяльності, високої культури спілкування на суб'єкт-суб'єктному рівні, підвищує соціальну мобільність, дає змогу вільно входити в інформаційний простір [9, с. 202].

Дослідниця підкреслює, що професійно-педагогічна комунікація складається з низки компонентів: педагогічного спілкування; соціально-психологічного клімату у педагогічному колективі, педагогічних конфліктів, які супроводжують людину, засобів професійної комунікації (вербальної і невербальної), комп'ютерних засобів як нового виду комунікацій [9, с. 204].

Імпонує визначення професійно-педагогічної комунікації Волковою Н. Вона трактує її як систему «безпосередніх чи опосередкованих зв'язків, взаємодій педагога, що реалізуються за допомогою вербальних і невербальних засобів, засобів комп'ютерної комунікації з метою взаємобміну інформацією моделювання й управління процесом комунікації, регулювання педагогічних відносин» [5, с. 8].

Поділяємо думку Корчової О., яка наголошує, що «спроможність до продукування змістовного монологічного висловлювання, моделювання конструктивного діалогу, здатність до залагодження конфліктів засобами влучного слова, готовність до відповідальності й ініціативності за мінливих умов професійного педагогічного комунікування – усе це процесуальні елементи риторичного дискурсу професійно-педагогічної сфери» [7, с. 60].

Разом з тим, Бісовецька Л. зазначає, що «успіх педагогічної комунікації залежить від того, чи вміє вчитель налагодити контакт з аудиторією, від системності його викладу, логіки, аргументації, вміння стимулювати учнів для подальшої діяльності, заохочувати, керувати увагою, передбачати конфлікти, розбіжності, знімати емоційне напруження у спілкуванні та усувати бар'єри, запобігати виникненню конфліктних ситуацій» [3, с. 74].

Отже, комунікативною метою учителя є не лише досягнення взаєморозуміння у спілкуванні, а й ініціювання різнобічного, гармонійного розвитку інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри численні та різнобічні дослідження проблем професійно-педагогічної комунікації, питання особливостей практичного аспекту спілкування керівника сучасного закладу загальної середньої освіти досі залишається недостатньо дослідженим і потребує певної деталізації та узагальнення.

Мета статті. Навички комунікації (спілкування) дуже важливі для лідерства, управління і спільної роботи. Мета – охарактеризувати шляхи розширення можливостей керівників закладів освіти в мистецтві практичного спілкування.

Виклад основного матеріалу. Нині стало очевидно: ідея відновити навчання у школах — це правильне рішення. І хай до занять долучаються не всі, а лише половина учнів, ці зустрічі стали не так уроками, як змогою поспілкуватися, безперечно, ефективна комунікація має сприяти взаємній підтримці і бути затишною.

Життєві обставини останнього місяця суттєво змінили життя кожного вчителя і кожного учня, а відтак, і кожного керівника школи. Тепер всі ми замислюємось над створенням безпечного цифрового освітнього середовища, одним із важливих складників якого є спілкування. Бути керівником освітнього закладу в цифрову добу — це навчати навичок майбутнього вже сьогодні.

Професійно-педагогічна комунікація реалізується як система найрізноманітніших безпосередніх та опосередкованих зв'язків суб'єктів комунікацій (див. рис. 2).

Рис. 2. Безпосередні зв'язки суб'єктів комунікації

Педагогічна практика переконує, що організація освітнього процесу на компетентнісній основі є виправданою стратегією, спрямованою на формування у здобувачів освіти, по-перше, предметної компетентності з української мови, по-друге, на формування життєво необхідних ключових компетентностей для повноцінного життя і майбутньої професійної діяльності в сучасному швидко змінюваному соціумі (див. рис. 3).

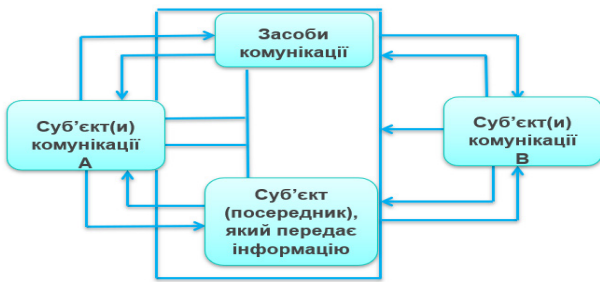

Рис. 3. Зв'язок між суб'єктами комунікації за наявності посередника

Професійно-педагогічна комунікація ставить специфічні вимоги до якостей особистості керівника, найважливішою серед яких є комунікативність як необхідна передумова успішної й активної роботи з педагогічною інформацією – інформацією, спрямованою на навчання і виховання учнів.

Серед лексичних помилок і недоліків найпоширенішими є ті, що стосуються:

- *тавтології* – невиправданого повторення тих самих або однокореневих слів, яке є виявом слабкої вимогливості до вибору слова, мовленевої неухважності: «потрібно краще працювати,

і покращити наше життя» (зам. потрібно краще працювати, щоб поліпшити наше життя);

- *багатослів'я*, вживання зайвих слів (плеоназм) «кожна хвилина часу», «вперше знайомитися», «вільна вакансія», «довга тривала подорож»;

- вживання слів у невластивому для контексту значенні: «відбиття (зам. зображення) життя» (у творі), «грати значення» (зам. роль);

- порушення лексичної сполучуваності слів: «день відчинених (зам. відкритих) дверей», «мова йдеться» (зам. мова йде або просто – йдеться);

- вживання лексичних діалектизмів: мешти (туфлі), гладунець (гличик) (див. рис. 4, 5).

В усному і писемному мовленні трапляються різні синтаксичні труднощі, як от:

- складні випадки керування: іменників (пам'ятник Франкові, характеристика Петренка, на Петренка); прикметників (характерний – для кого? для чого? властивий – кому? чому?); дієслів (опанувати – що? оволодіти – чим?);

- варіанти керування (сповнений – чого? чим? дорогий – кому? для кого? багатий – на що? чим? не читав книжку – не читав книжки; пасу коней, коні) (див. рис. 6);

ПРАВИЛЬНО	НЕПРАВИЛЬНО
Спало на думку	Прийшло в голову
Порядок денний	Повістка дня
Серцевий біль	Сердечний біль
Скасування закону	Відміна закону

Рис. 4. Редагування лексичних помилок

ПРАВИЛЬНО	НЕПРАВИЛЬНО
Колишній студент	Бувший студент
Розплющити очі	Розкрити очі
Перегорнути сторінку	Перевернути сторінку
День відкритих дверей	День відчинених дверей

Рис. 5. Редагування лексичних помилок

ПРАВИЛЬНО	НЕПРАВИЛЬНО
Розкажи про брата	Розкажи за брата
Не з'явиться через хворобу	Не з'явиться із-за хворобу
Говорив близько години	Говорив біля години
Надіслати листи поштою	Відправити листи по пошті

Рис. 6. Редагування синтаксичних конструкцій

ПРАВИЛЬНО	НЕПРАВИЛЬНО
На заклик	По заклику
Ввести до складу	Ввести в склад
Переказати телефоном	Переказати по телефону
За моїми даними	По моїм даним

Рис. 8. Редагування синтаксичних помилок

Таблиця 1

Культура мовлення

ПРАВИЛЬНО	НЕПРАВИЛЬНО
суперечити чомусь	знаходиться в протиріччі з чим
залежний від кого	знаходиться в залежності
[є] в ужитку	знаходиться в користуванні
бути в небезпеці	знаходиться в небезпеці
перебуває на третій позиції	знаходиться на третій позиції
тепер у відрядженні	знаходиться у відрядженні
перебувають на лікуванні	знаходяться на лікуванні
вагомні результати	значимі результати
з давніх літ, з давніх-давен	з незапам'ятних часів
зменшили обсяг виробництва (але знизили рівень)	знизили обсяг виробництва

- узгодження присудка з підметом, який виражений кількісно – іменними сполученнями (багато студентів не з'явилось);
- узгодження прикладок – географічних назв (у місті Києві, до міста Львова, але в селі Нижній Березів; з Республікою Індією, але в Соціалістичній Республіці В'єтнам);
- узгодження означень у сполученнях типу три великі кімнати – три великих кімнати та ін. (див. рис. 8, таблицю 1).

Висновки. У наших дітей є майбутнє, якщо ми їх навчаємо сьогодні не так як вчора. Навчаємось з вами протягом життя і докладаємо неабияких зусиль.

Отже, компетентнісна освіта – особистісно-діяльнісна: акцент зміщується на здатність особи до практичних дій у конкретних життєвих ситуаціях.

Правильно сказане слово формує правильну думку, а правильна думка – характер і грамотність. Тож спілкуймося українською і будьмо грамотними, і досягаймо ефективної комунікації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Агалець І. О. Мовленнєвий етикет як засіб професійно-педагогічної підготовки майбутнього освітянина. *Науково-педагогічні студії. Науково-інформа-*

ційний супровід освітянської галузі, № 1, 2018. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2018-1-76-86>

2. Бацевич Ф. С. *Словник термінів міжкультурної комунікації*. Київ, Довіра, 2007. 205 с.

3. Бісовецька Л. А. Роль педагогічної комунікації у підготовці вчителя Нової української школи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 173. 2018. С. 72-76.

4. Бондарєва Л. І. Викладач як суб'єкт педагогічної комунікації. *Педагогічні науки. Збірник наукових праць*. Випуск 120, 2014. С. 19-24.

5. Волкова Н. П. *Професійно-педагогічна комунікація*. Київ, Альмамастер, 2006. 256 с.

6. Дика Н. М. Мовна особистість: міждисциплінарний аспект. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр.* (27). С. 4-7.

7. Корчова О. М. Риторичні засади професійно-педагогічної комунікації в закладі вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2020 р., № 73, Т. 2. С. 59-63. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.73-2.11>

8. Мордовцева Н. В. Роль майбутнього вчителя початкових класів як суб'єкта педагогічної комунікації. *Науковий вісник Донбасу*. 2019. № 1–2 (39– 40).

9. Надім'янова Т. Особливості професійно-педагогічної комунікації у діяльності вчителя початкової школи. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. Дрогобич, 2018. С. 200-211.